

SENTRE FOR FREMRAGENDE FORSKNING

KRAV OG RETNINGSLINJER¹

1 Formålet med dokumentet

- 1.1 Dette dokumentet angir de krav og retningslinjer som ligger til grunn for ordningen ”sentre for fremragende forskning”, i det etterfølgende også omtalt som ”SFF”, SFF-ordningen”, ”senter for fremragende forskning”, ”sentre for fremragende forskning”, ”senter”, ”sentre” eller ”sentrene”.
- 1.2 Dokumentet danner utgangspunkt for kontrakten som vil bli inngått mellom Norges forskningsråd og den enkelte vertsinstitusjon, jf. definisjon i punkt 2.3, dersom søknaden om å få bevilgninger og status som SFF innvilges.
- 1.3 Norges forskningsråd vil ved vurderingen av søknader om å få bevilgninger og status som SFF, og ved inngåelse av kontrakt om etablering av sentre, legge vekt på om de krav og retningslinjer som er omtalt i dette dokument er ivaretatt.

2 Generelt om SFF-ordningen

- 2.1 Ordningen ”sentre for fremragende forskning” er en nasjonal ordning som ivaretas av Norges forskningsråd. Norges forskningsråd står for den grunnleggende finansieringen av ordningen med midler fra avkastningen av Fondet for forskning og nyskaping.
- 2.2 Formålet med SFF-ordningen er å etablere tidsbegrensede forskningssentre kjennetegnet ved en konsentrert, fokusert og langsiktig forskningsinnsats på høyt internasjonalt nivå, hvor forskerutdanning inngår som en sentral del. Kriteriet for utvelgelse av sentrene er vitenskapelig kvalitet.
- 2.3 Et ”senter for fremragende forskning” er et tidsbegrenset forskningssenter knyttet til en forskningsinstitusjon som står ansvarlig for virksomheten, i det etterfølgende betegnet som ”vertsinstitusjonen”. Vertsinstitusjoner for SFF kan være universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter som har forutsetninger for å realisere SFF-ordningen. Vertsinstitusjonen skal stå som søker av bevilgninger og status som ”senter for fremragende forskning”, være prosjektansvarlig i den kontrakten som eventuelt inngås om senteret, jf. punkt 1.2, og ha det praktiske, faglige og økonomiske ansvar for etablering, drift og avvikling av senteret. Kontrakten gir vertsinstitusjonen rett til å betegne senteret som et ”senter for fremragende forskning” og benytte Forskningsrådets SFF-logo.

¹ Revidert 31. mai 2005. Gjelder for sentrene som blir etablert etter den nye utlysningen av SFF-ordningen i 2005.

- 2.4 Vertsinstitusjonen for et senter kan samarbeide med en eller flere forskningsinstitusjoner, organisasjoner eller foretak om etablering, drift og finansiering av senteret. Slike deltakere betegnes som ”samarbeidspartnere”. I tillegg vil det kunne være underleverandører av tjenester til senteret. Den kjensgjerning at en vertsinstitusjon samarbeider med andre aktører om etablering og drift av et senter, endrer ikke den realitet at det er vertsinstitusjonen som skal stå som søker overfor Norges forskningsråd om å få bevilgninger og status som SFF, være Norges forskningsråds part i den kontrakten som eventuelt inngås og ha det praktiske, faglige og økonomiske ansvar for etablering, drift og avvikling av senteret, jf. punkt 2.3.

3 SFF-konsortium

- 3.1 En sammenslutning som består av en vertsinstitusjon for et SFF og en eller flere samarbeidspartnere, jf. punkt 2.4, betegnes som et ”SFF-konsortium” og deltakerne betegnes som ”konsortiedeltakere”. Konsortiedeltakerne skal bidra med egne forsknings- og/eller finansielle ressurser i overensstemmelse med finansieringsplanen for senteret, jf. punkt 11.1, med sikte på å oppnå de resultater som fremgår av prosjektbeskrivelsen, jf. punkt 4. For å sikre nødvendig fleksibilitet, åpner SFF-ordningen for at et SFF-konsortium etter nærmere bestemte regler, jf. punkt 3.2 og 11.5, kan endres over tid med hensyn på deltakere i konsortiet.
- 3.2 Vertsinstitusjonen skal sørge for at det blir inngått en ”konsortieavtale” mellom deltakerne i et eventuelt SFF-konsortium. Konsortieavtalen skal regulere organiseringen og gjennomføringen av samarbeidet i konsortiet, samt rettigheter og plikter mellom konsortiedeltakerne. Konsortieavtalen skal bl.a. ha bestemmelser som fastslår deltakernes plikt til å bidra med ressurser i henhold til senterets finansieringsplan, jf. punkt 11.2, regler om adgangen til å slutte seg til og tre ut av SFF-konsortiet, jf. punkt 11.5, regler om arbeidsgiveransvar, jf. punkt 9.1, og bestemmelser om eiendomsrett, utnyttelsesrett, lisensiering og offentliggjøring av prosjektresultater og fortrolighet, jf. punkt 13. Det vises til veiledende ”Mal for konsortieavtaler mellom deltakerne i SFF- og SFI-konsortier.
- 3.3 Vertsinstitusjonen er ansvarlig for at konsortieavtalen samsvarer med prinsippene i dette dokument og Norges forskningsråds generelle kontraktsvilkår, og plikter å innta en bestemmelse i konsortieavtalen som fastsetter dette. Norges forskningsråds kjennskap til konsortieavtalen innebærer ingen godkjenning av eventuelle avvik fra prinsippene i dette dokument, eller fra Forskningsrådets generelle kontraktsvilkår. Konsortieavtalen oversendes Norges forskningsråd til orientering og vedlegges den kontrakten som eventuelt inngås mellom Forskningsrådet og vertsinstitusjonen om etablering og drift av senteret, jf. punkt 1.2.

4 Prosjektbeskrivelse mv.

Formålet med opprettelsen av senteret er å gjennomføre den forskning som fremgår av prosjektbeskrivelsen i henhold til kontrakten mellom Norges forskningsråd og vertsinstitusjonen, jf. punkt 1.2. Prosjektbeskrivelsen er styrende for virksomheten i senteret. Prosjektbeskrivelsen skal angi hovedmål, delmål og fremdriftsplan for forskningen slik

dette er beskrevet i SFF-søknaden, og skal dekke hele den første og den mulige andre 5-årsperioden for senteret, jf. punkt 14.1. Det skal videre foreligge en formidlingsplan som beskriver formidlingstiltakene for senteret i overensstemmelse med punkt 8.1 i Norges forskningsråds generelle kontraktsvilkår. Prosjektbeskrivelsen og formidlingsplanen skal følge som en del av kontrakten som eventuelt inngås mellom Norges forskningsråd og vertsinstitusjonen om etablering, drift og avvikling av senteret, jf. punkt 1.2.

5 Utlysning og søknad

Norges forskningsråd vil gi nærmere retningslinjer for utlysning, søknadsbehandling og kriterier for utvelgelse av sentrene. Søknadene fremmes av vertsinstitusjonen for det enkelte senter. Hovedstyret i Norges forskningsråd, eller den Hovedstyret bemyndiger, foretar den endelige utvelgelse av sentrene etter innstilling fra Divisjonsstyret for vitenskap, eller den divisjonsstyret bemyndiger.

6 Organisering

- 6.1 SFF-ordningen bygger på en hovedmodell som innebærer at senteret inngår som en del av vertsinstitusjonens organisasjon. Senteret må være organisert slik at det kan realisere målene i prosjektbeskrivelsen på en effektiv måte, ha en organisasjons- og styringsform som gir god tilpasning til vertsinstitusjonens organisasjon og etablere rutiner som sikrer et godt samspill med eventuelle samarbeidspartnere i SFF-konsortiet, jf. punkt 3.1.
- 6.2 Senteret må være sikret at dets interesser i forhold til vertsinstitusjonen og eventuelle konsortiedeltakerne blir tilfredsstillende ivaretatt, bl.a. ved at senteret gis en sterk ledelse, som innenfor rammen av prosjektbeskrivelsen, finansierings- og kostnadsplanen og stillingsrammene for senteret har stor faglig og administrativ selvstendighet. Senteret skal ha et godt administrativt støtteapparat.
- 6.3 Vertsinstitusjonen plikter å utarbeide en redegjørelse for hvordan kravene og retningslinjene under dette hovedpunkt er ivaretatt dersom senteret gis bevilgninger og status som SFF.

7 Lokalisering

- 7.1 Hovedregelen er at senteret skal bestå av samlokaliserte forskergrupper. Med samlokalisering forstås et samarbeid mellom forskergrupper eller enkeltforskere som arbeider i samme bygningskompleks.
- 7.2 SFF-ordningen åpner også for at det kan etableres ”virtuelle” sentre. Et virtuelt senter bygger på et samarbeid mellom grupper som ikke er samlokaliserte, og som befinner seg i større eller mindre fysisk avstand fra hverandre, men som har effektive opplegg for kommunikasjon og for utveksling av personell mellom de ulike deler av det virtuel-

le senteret. Det er et krav at de virtuelle sentre skal underlegges én felles ledelse og én forskningsplan i tråd med prosjektbeskrivelsen.

- 7.3 Både for samlokaliserte og virtuelle sentre forutsettes det et tett samvirke med ledende forskningsmiljøer nasjonalt og internasjonalt.
- 7.4 Vertsinstitusjonen plikter å utarbeide en redegjørelse for hvordan kravene og retningslinjene under dette hovedpunkt er ivaretatt dersom senteret gis bevilgninger og status som SFF.

8 Styre og ledelse

- 8.1 Senteret kan være underlagt vertsinstitusjonens styresystem eller ha eget styre. Dersom senteret består av flere samarbeidspartnere som er organisert i et SFF-konsortium, jf. punkt 3.1, skal senteret ha eget styre. Også i tilfeller hvor personell fra flere fakulteter ved en UoH-institusjon inngår i senteret, bør det opprettes eget styre for senteret. Styret i et SFF-konsortium skal bestå av representanter for deltakerne i konsortiet i samsvarende med bestemmelsene i konsortieavtalen, jf. punkt 3.2.
- 8.2 Styrets fremste oppgave er å bidra til at de intensjoner og planer som ligger til grunn for kontrakten om opprettelsen av senteret blir innfridd, jf. punkt 1.2, og særlig at den virksomhet som fremgår av prosjektbeskrivelsen blir realisert innenfor vedtatte budsjett- og tidsrammer. Styret skal sikre at samspillet mellom senter, vertsinstitusjon og eventuelle samarbeidspartnere i et SFF-konsortium fungerer på en god måte, jf. punkt 6.1, og spesielt bidra til at vertsinstitusjonen gjennom sin representasjon i senterets styre og gjennom senterets ledelse kan påvirke forhold som har betydning for samvirket mellom senter og vertsinstitusjon.
- 8.3 Senteret ledes av en senterleder alene, eller av en senterleder støttet av en ledergruppe. Senterlederen fungerer som prosjektleder i henhold til kontrakten mellom Norges forskningsråd og vertsinstitusjonen, jf. punkt 1.2. Senterlederen skal høre til de fremragende forskere som gir senteret dets status og prestisje som SFF. Lederen skal ha stor selvstendighet i faglig sammenheng og i spørsmål som gjelder rekruttering av personale til senteret. Senterlederen og medlemmene av en eventuell ledergruppe utpekes av vertsinstitusjonen i samråd med eventuelle samarbeidspartnere i et SFF-konsortium.
- 8.4 Det skal foreligge klare retningslinjer for senterets virksomhet når det gjelder ansvar og myndighet, herunder hvilke fullmakter styret er gitt, hvilke regler som gjelder for styrerepresentasjon og en beskrivelse av senterleders fullmakter. Styrets mandat må blant annet sikre at styret ikke treffer vedtak som griper inn i vertsinstitusjonens ansvarsområde.
- 8.5 Vertsinstitusjonen plikter å utarbeide en redegjørelse for hvordan kravene og retningslinjene under dette hovedpunkt er ivaretatt dersom senteret gis bevilgninger og status som SFF.

9 Bemanning og personalansvar

- 9.1 Senteret skal bygges opp rundt forskere som allerede har vist at de har potensial for å hevde seg på internasjonalt høyt faglig nivå. Ved bedømmelsen av senterets planer skal det legges større vekt på potensialet for nyskapende, vitenskapelig innsats, enn på den vitenskapelige produksjon til det vitenskapelige nøkkelpersonell i tidligere karriere. Det bør åpnes adgang for delansettelser i senteret, og for at senterets personale kan ivareta deler av sine tidligere oppgaver i de samarbeidende institusjoner og foretak, slik som undervisning, oppdragsforskning og annen ordinær virksomhet. Vertsinstitusjonen og eventuelle samarbeidspartnere i et SFF-konsortium fastsetter selv hvorledes arbeidsgiveransvaret for personalet i sentret skal ivaretas, jf. punkt 3.2.
- 9.2 Senteret skal som en viktig del av sin virksomhet stå for forskerutdanning på sitt område. Rekrutteringen kan omfatte både master- og doktorgradsstuderende samt postdoktorer. Dersom vertsinstitusjonen ikke selv kan tildele master- og doktorgrader, kreves det samarbeidsavtale med institusjoner som kan tildele slike grader.
- 9.3 Senteret skal ved rekruttering av personell ivareta likestillingsperspektivet og arbeide aktivt for å tiltrekke seg fremragende nasjonale og utenlandske forskere. Senteret skal spesielt legge til rette for utveksling av personale mellom deltakerne i et eventuelt konsortium og internasjonale samarbeidspartnere.
- 9.4 Vertsinstitusjonen plikter å utarbeide en redegjørelse for hvordan kravene og retningslinjene under dette hovedpunkt er ivaretatt dersom sentret gis bevilgninger og status som SFF.

10 Nærmere om ansvarsdelingen mellom Norges forskningsråd og vertsinstitusjonen

- 10.1 Norges forskningsråd skal stå for den grunnleggende finansieringen av SFF-ordningen basert på midler fra avkastningen av Fondet for forskning og nyskaping, forestå utvelgelse av sentrene, opprette et enhetlig avtaleverk for sentrene, stå for løpende oppfølging av sentrene i henhold til Forskningsrådets praksis, foreta evaluering og stå for beslutning om forlengelse av avtaleperioden og avvikling av sentrene.
- 10.2 Vertsinstitusjonen er kontraktspart i forhold til Norges forskningsråd og har det praktiske, faglige og økonomiske ansvar for etablering og drift av senteret, samt ansvar for avvikling av senteret i tråd med kontrakten mellom Forskningsrådet og vertsinstitusjonen, jf. punkt 1.2 og 2.3. Vertsinstitusjonen vil i de fleste tilfeller være største leverandør av den faglige staben i sentrene, og forutsettes å bistå med administrativ støtte, tilrettelegging av lokaler og annen infrastruktur for senteret.

11 Finansiering

- 11.1 Vertsinstitusjonen skal i søknaden om å få bevilgninger og status som SFF i tillegg til en prosjektbeskrivelse, jf. punkt 4, fremlegge en finansierings- og kostnadsplan for

- senterets første 5-årsperiode og den mulig etterfølgende 5-årsperiode, jf. punkt 14.1. Dersom søknaden innvilges, skal disse planene danne grunnlag for den kontrakten som inngås mellom Forskningsrådet og vertsinstitusjonen om etablering, drift og avvikling av senteret, jf. punkt 1.2, og inngå som en del av denne kontrakten.
- 11.2 Finansieringsplanen skal bygge på prinsippet om at det er Norges forskningsråd og vertsinstitusjonen, eventuelt sammen med et SFF-konsortium bestående av en vertsinstitusjon og samarbeidspartnere, som i fellesskap bidrar med de ressurser som kreves for å ivareta virksomheten ved senteret, jf. punkt 3.1. Basert på de forutsetninger vertsinstitusjonen og eventuelle konsortiedeltakere måtte ha for å bidra med egne ressurser, vil Forskningsrådet ved utvelgelsen av sentrene legge vekt på hvilken egenandel deltakerne bidrar med. For SFF-konsortier skal det til den endelige søknaden om å få bevilgning og status som SFF vedlegges intensjonserklæringer fra de kommende konsortiedeltakere om deltagelse i finansieringen av senteret i den første femårsperioden.
 - 11.3 Egenandelen kan bestå av kontantbidrag, innsats av personell som styres av senteret og/eller nødvendig infrastruktur. Forskningsrådet forutsetter at vertsinstitusjonen og eventuelle andre konsortiedeltakere dekker kostnadene knyttet til lokaler, lys, varme og annen infrastruktur for senteret, og at vitenskapelig utstyr i rimelig utstrekning stilles til disposisjon. Forskningsrådet vil godta at forskningsmidler som bidrar til å fremme virksomheten i senteret, eksempelvis EU-midler, prosjekt- eller strategiske bevilgninger fra Forskningsrådet eller andre kilder, kan medregnes med i egenandelen.
 - 11.4 Norges forskningsråd vil ved undertegning av kontrakten med vertsinstitusjonen spesifisere sin bevilgning til sentret for det første driftsåret samt tidspunktet for når utbetaling finner sted. Norges forskningsråd vil samtidig gi et tilsagn for hvert år i den første 5-års perioden, jf. punkt 14.1. Forskningsrådet forutsetter at den samlede budsjettammen for den første femårsperioden fordeles over de enkelte år slik at senterets virksomhet får en ønsket profil i samsvar med de faglige planer i prosjektbeskrivelsen. Forskningsrådet forbeholder seg retten til å foreta korreksjoner i de årlige tilsagn basert på senterets fremdriftsrapport, jf. punkt 12.3, og eventuelle justeringer i senterets finansieringsplan og prosjektbeskrivelse som følge av kursendringer i forskningen eller endret finansieringsgrunnlag. Tilsagn for den mulige siste 5-års perioden gis etter eventuelt vedtak om forlengelse av senterets funksjonsperiode, jf. punkt 14.1. Bevilgningen fra Norges forskningsråd kan overføres fra et år til det neste.
 - 11.5 SFF-ordningen åpner adgang for at et eventuelt SFF-konsortium, etter nærmere bestemte regler fastsatt i konsortieavtalen, kan endres over tid både med hensyn på sammensetning og antall deltakere, jf. punkt 3.1. Fratreden fra konsortiet forutsettes å skje etter en oppsigelsestid på minst 6 måneder. Dersom konsortiedeltakere trer ut av konsortiet med den følge at finansiering og nødvendig kompetanse bortfaller, må senterets styre søke å sikre tilførsel av de nødvendige ressurser som kreves for at virksomheten skal innfri målene i prosjektbeskrivelsen. Dersom endringene i konsortiet innebærer at sentrale forutsetninger for opprettelsen av senteret er falt bort, eller er blitt vesentlig endret, kan Forskningsrådet heve avtalen med vertsinstitusjonen, jf. punkt 14.3.

12 Faglig og administrativ oppfølging

- 12.1 Vertsinstitusjonen skal innen 1. mars hvert år sende Norges forskningsråd nærmere spesifiserte opplysninger om faglige, økonomiske og administrative forhold som grunnlag for Forskningsrådets årsrapport til departementene for foregående år.
- 12.2 Vertsinstitusjonen plikter videre innen 1. april hvert år å sende Norges forskningsråd en årsmelding for det foregående år med rapport om den faglige virksomheten, resultatregnskap, noter og revisjonsberetning fra vertsinstitusjonens revisor. Kravet om revisorberetning gjelder ikke for sentre tilknyttet vertsinstitusjoner som revideres av Riksrevisjonen.
- 12.3 Vertsinstitusjonen skal innen 1. oktober hvert år sende en fremdriftsrapport i samsvar med Norges forskningsråds generelle kontraktsvilkår.
- 12.4 Norges forskningsråd skal i samråd med vertsinstitusjonen med hensiktsmessige mellomrom arrangere en "site visit" ved senteret, hvor det basert på den årlige fremdriftsrapport foretas en gjennomgang av den faglige utvikling i det foregående år og planene fremover. Representanter for vertsinstitusjonen og eventuelle andre konsortiedeltakere, senterets styre, senterledelsen og Norges forskningsråd plikter å være til stede. Norges forskningsråd kan videre invitere nasjonale eller utenlandske fageksperter til å delta på møtet og kommentere utviklingen og planene.
- 12.5 Det skal om lag 31/2 år etter oppstart av sentrene, i regi av Norges forskningsråd, skje en midtveisevaluering av hvert senter. Evalueringen vil bli foretatt etter et felles opplegg for sentrene og forankres i styresystemet i Forskningsrådet. Evalueringen skal bedømme de vitenskapelige resultater senteret har oppnådd i forhold til den opprinnelige prosjektbeskrivelsen. Evalueringen skal videre gi en vurdering av de vitenskapelige planer som ligger til grunn for videreføringen av senteret. I tillegg til denne evalueringen, skal Norges forskningsråd foreta en bedømmelse av de administrative forhold ved hvert senter. Norges forskningsråd vil utarbeide et mandat for midtveisevalueringen. Mandatet vil i hovedtrekkene bygge på de samme prinsipper og evalueringspunkter som midtveisevalueringen av sentrene som ble etablert etter første utlysning av SFF-ordningen².
- 12.6 Midtveisevalueringen danner utgangspunkt for en beslutning om videreføring av det enkelte senter i en samlet 10-års periode etter oppstart, eller avvikling etter 5 år etter oppstart, jf. punkt 14.1. Hovedstyret i Norges forskningsråd, eller den Hovedstyret bemyndiger, fatter vedtak i saken basert på tilråding fra Divisjonsstyret for vitenskap, eller den divisjonsstyret bemyndiger.

² "Midtveisevalueringen av sentrene for fremragende forskning - Terms of reference". Vedtatt av Divisjonsstyret vitenskap 17. november 2004.

13 Eiendomsrett, utnyttelsesrett, lisensiering, offentliggjøring av prosjekterresultater og fortrolighet

Norges forskningsråds generelle kontraktsvilkår om eiendomsrett, utnyttelsesrett, lisensiering og offentliggjøring av prosjekterresultater og fortrolighet gjelder. Dersom senteret er organisert som et SFF-konsortium, jf. 3.1, skal det inngås en konsortieavtale som blant annet regulerer disse forhold innenfor de rammer som de generelle kontraktsvilkår og disse krav og retningslinjer trekker opp.

”Mal for konsortieavtaler mellom deltakere i SFF- og SFI-konsortier” gir anbefalinger som kan legges til grunn for regulering av blant annet eiendomsrett, utnyttelsesrett, lisensiering og offentliggjøring av prosjekterresultater.

14 Sentrenes funksjonstid - avvikling

- 14.1 Finansieringen fra Norges forskningsråd til det enkelte senter løper i en periode på inntil 10 år etter oppstart. Det vil i regi av Norges forskningsråd skje en midtveiseevaluering av senteret etter om lag 3 1/2 år, jf. punkt 12.5. Dersom evalueringen faller negativt ut, skal senteret avvikles 5 år etter oppstart. Ved positiv evaluering får senteret forlenget sin funksjonstid til 10 år. Fra avviklingstidspunktet etter 5 eller 10 år opphører finansieringen fra Norges forskningsråd og senteret er ikke lenger en del av ordningen ”sentre for fremragende forskning” (SFF).
- 14.2 Norges forskningsråd vil fastsette kriterier for den evaluering og de beslutninger som skal legges til grunn for en eventuell avvikling eller videreføring av sentrene 5 år etter oppstart, jf. 12.5. De personalmessige forhold må spesielt ivaretas ved avvikling av senteret. Ved avviklingen må vertsinstitusjonen særlig påse at master- og doktorgradsstuderende gis anledning til å gjennomføre og avslutte sitt studium etter planen.
- 14.3 Dersom det av forskningsmessige, finansielle, eller andre grunner oppstår en situasjon som i vesentlig grad endrer de forutsetninger som lå til grunn for opprettelsen av senteret, eller som innebærer at senteret på vesentlige punkter ikke lenger kan drives ut fra prinsippene som er beskrevet i dette dokument, kan Norges forskningsråd heve kontrakten med vertsinstitusjonen i tråd med bestemmelsene i Forskningsrådets generelle kontraktsvilkår, og herunder frata senteret dets bevilgninger og status som SFF.